

บทคัดย่อ

การกระทำโดยประมาทเป็นความรับผิดชอบทางอาญาอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับการกระทำโดยเจตนา ซึ่งเหตุผลที่การกระทำโดยประมาทจะต้องรับผิดชอบในทางอาญานั้น เป็นเพราะการกระทำโดยประมาทเป็นการกระทำโดยจิตใจของผู้กระทำไม่นำพา (เฉยเมย) ต่อผลร้ายหรือต่อความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นแก่บุคคลอื่น อันเป็นการแสดงถึงจิตใจที่ชั่วร้ายอย่างหนึ่งรองลงมาจากเจตนา ที่ควรต้องปราบปรามด้วยโทษทางอาญา และนอกจากนั้นการกระทำโดยประมาทในความผิดหลายประเภทยังเป็นเรื่องที่ยกให้เกิดภัยอันตรายต่อส่วนรวม แต่อย่างไรก็ดี แม้ว่าการกระทำโดยประมาทจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงการขาดความระมัดระวังของผู้กระทำ แต่ก็มีใช้ว่าบุคคลทุกคนที่กระทำการโดยขาดความระมัดระวังแล้วจะเป็นการกระทำโดยประมาทซึ่งจะต้องรับผิดชอบทางอาญาเสมอไป ทั้งนี้จะต้องปรากฏว่าบุคคลได้กระทำโดยขาดความระมัดระวังในระดับหนึ่งซึ่งเพียงพอที่จะทำให้เห็นได้ว่าบุคคลนั้นสมควรที่จะต้องรับโทษทางอาญา สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะบุคคลไม่จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังอย่างดีที่สุดเท่าที่มนุษย์จะทำได้หรือจะต้องใช้ความระมัดระวังมากเกินไปจนถึงขนาดไม่กล้ากระทำการใดๆ เลย ระดับของความระมัดระวังของผู้กระทำนี้จะต้องอยู่ในระดับที่พอจะป้องกันมิให้เกิดภัยอันตรายขึ้นเท่านั้น และเพื่อมิให้บุคคลต้องใช้ความระมัดระวังมากเกินไป จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่กฎหมายจะต้องกำหนดมาตรฐานของความระมัดระวังสำหรับการกระทำโดยประมาทในทางอาญา เพื่อให้ทราบว่าบุคคลจะต้องใช้ความระมัดระวังแค่ไหนเพียงไร ในการกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังนั้นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการวินิจฉัยว่าบุคคลกระทำการโดยประมาทหรือไม่ จึงอยู่ที่ว่าบุคคลนั้นได้ใช้ความระมัดระวังตามมาตรฐานที่กฎหมายกำหนดไว้หรือไม่

ในเรื่องมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทยนั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ ได้วางหลักไว้ว่าต้องเป็น “ความระมัดระวังซึ่งบุคคลในภาวะเช่นนั้นจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์” กล่าวคือ การพิจารณาการกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทยนั้นได้นำเอาความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์ของบุคคลที่อยู่ในภาวะเช่นเดียวกับผู้กระทำมาเป็นมาตรฐานในการวัดขนาดของความระมัดระวังว่าผู้กระทำได้ใช้ความระมัดระวังที่เพียงพอหรือไม่ ซึ่งในการพิจารณาจะต้องสมมติบุคคลขึ้นเปรียบเทียบ โดยบุคคลที่ถูกสมมติขึ้นนี้มิใช่บุคคลโดยทั่วไป (หรือวิญญาณชน) แต่จะต้องเป็นบุคคลที่อยู่ในวิสัยเดียวกับผู้กระทำ และยังคงอยู่ในพฤติการณ์เช่นเดียวกับผู้กระทำด้วย โดยหากผู้กระทำได้กระทำการโดยขาดหรือปราศจากความระมัดระวังซึ่งผู้กระทำจะต้องมีตามวิสัยและพฤติการณ์และเกิดผล คือ มีความเสียหายเกิดขึ้น ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบทางอาญาฐานกระทำโดยประมาท แต่ในทางตรงกันข้ามแม้

ผู้กระทำจะกระทำโดยขาดความระมัดระวังไปบ้าง แต่ถ้าผู้กระทำพิสูจน์ได้ว่าตนได้ใช้ความระมัดระวังตามวิสัยและพฤติการณ์แล้ว แต่ความเสียหายก็ยังเกิดขึ้น กรณีเช่นนี้ต้องถือว่าเป็น “เหตุสุดวิสัย” หรือ “อุบัติเหตุ” มิใช่การกระทำที่ความผิดอาญาโดยประมาทตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ แต่อย่างใด

การศึกษาถึงมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทนั้น ทั้งนี้เพื่อจะนำมาสู่ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ของมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการศึกษาถึงความหมายของคำว่า “วิสัย” และ “พฤติการณ์” ซึ่งนอกจากจะทำการศึกษาเกี่ยวกับมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทยแล้ว ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ยังจะทำการศึกษาถึงมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายต่างประเทศทั้งในระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา และในระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เช่น ประเทศเยอรมัน อีกด้วย และจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกฎหมายไทยว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การแก้ไขเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาหลักกฎหมายเกี่ยวกับมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทยต่อไป

และจากการศึกษาทำให้ทราบว่ามาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทย ก็คือ “มาตรฐานความระมัดระวังของบุคคลซึ่งอยู่ในวิสัยและพฤติการณ์ เช่นเดียวกับผู้กระทำ” กล่าวคือ ในการพิจารณาความประมาทของผู้กระทำจะต้องสมมติบุคคลที่มีวิสัย ซึ่งได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา ความบกพร่องทางด้านร่างกายหรือจิตใจ เป็นต้น ตลอดจนอยู่ในพฤติการณ์เช่นเดียวกับผู้กระทำ เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับตัวผู้กระทำ โดยหากผู้กระทำใช้ความระมัดระวังในระดับที่ต่ำกว่าความระมัดระวังของบุคคลที่อยู่ในวิสัยและพฤติการณ์เช่นเดียวกับผู้กระทำ ก็ต้องถือว่าเป็นการกระทำโดยประมาท

ส่วนมาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายอังกฤษและสหรัฐอเมริกานั้น ในส่วนของมาตรฐานความระมัดระวังสำหรับความประมาทธรรมดา (Negligence) ตามกฎหมายอังกฤษและสหรัฐอเมริกา และมาตรฐานความระมัดระวังสำหรับความประมาทโดยจงใจในรูปแบบของ Caldwell (Caldwell recklessness) นั้นจะใช้ “มาตรฐานความระมัดระวังของวิญญูชน” แต่ในส่วนของมาตรฐานความระมัดระวังสำหรับความประมาทโดยจงใจในรูปแบบของ Cunningham (Cunningham recklessness) และมาตรฐานความระมัดระวังสำหรับความประมาทโดยจงใจ (Recklessness) ตามกฎหมายสหรัฐอเมริกานั้น เป็นการพิจารณาความประมาทโดยจงใจโดยใช้ “มาตรฐานในทางอัตวิสัย” (Subjective Standard)

สำหรับมาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายเยอรมันนั้นมีความเห็นที่แตกต่างกันเป็นสองความเห็น โดยความเห็นของฝ่ายข้างมากเห็นว่าจะต้องพิจารณาโดยใช้หลักเกณฑ์การละเมิดต่อหน้าที่ๆ ต้องใช้ความระมัดระวังในทางภาวะวิสัย (Die Verletzung der objektiven Sorgfaltspflicht) ส่วนความเห็นของฝ่ายข้างน้อยเห็นว่าจะต้องใช้หลักเกณฑ์ของทฤษฎีว่าด้วยความรับผิดชอบในทางภาวะวิสัย (Die Lehre von der objektiven Zurechnung) กล่าวคือ การกระทำโดยประมาทเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการกระทำของผู้กระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายโดยไม่ได้รับอนุญาต (Zur Konkretisierung der unerlaubten Gefahrschaffung) และผลของการกระทำที่เกิดขึ้นนั้นจะต้องเป็นไปตามหลักทฤษฎีว่าด้วยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำและผล

จากการศึกษาถึงมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทย กฎหมายอังกฤษ กฎหมายสหรัฐอเมริกา และตามกฎหมายเยอรมัน จะเห็นได้ว่ามาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายไทยดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่นั้น เป็นมาตรฐานความระมัดระวังที่มีความเหมาะสมและมีความยุติธรรม โดยมาตรฐานความระมัดระวังตามกฎหมายไทยนั้นเป็นการใช้มาตรฐานในทางภาวะวิสัย (Objective Standard) และมาตรฐานในทางอัตวิสัย (Subjective Standard) ประกอบกัน แต่อย่างไรก็ดี ผู้เขียนก็ยังเห็นว่ามาตรฐานความระมัดระวังตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่นั้น ยังมีความไม่ชัดเจนเพียงพอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของคำว่า “วิสัย” ซึ่งบางครั้งอาจทำให้เกิดความสับสน ทั้งนี้เพื่อให้บทบัญญัติเกี่ยวกับมาตรฐานความระมัดระวังกรณีกระทำโดยประมาทตามกฎหมายไทยมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนมีข้อเสนอแนะบางประการ กล่าวคือ ควรที่จะแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 59 วรรคสี่ โดยควรแก้ไขเป็นดังนี้

มาตรา 59 วรรคสี่ “การกระทำโดยประมาท คือ การกระทำโดยขาดความระมัดระวังซึ่งบุคคลที่มีวิสัยและอยู่ในพฤติการณ์เช่นเดียวกับผู้กระทำพึงจะต้องมี”